

Naslov originala:
DO ANDROIDS DREAM OF ELECTRIC SHEEP?
Philip K. Dick

Copyright © 1968 Philip K. Dick estate, with permission of Wylie
Copyright © 2022 ovog izdanja KONTRAST izdavaštvo

Za izdavača:
Vladimir Manigoda

Uredništvo:
Jelena Nidžović
Anja Marković

Prevod:
Mladen Jakovljević

Lektura i korektura:
Kontrast izdavaštvo

Dizajn korica:
Jelena Lugonja

Štampa:
F.U.K. d.o.o.

Tiraž:
1000

Izdavač:
Kontrast, Beograd
Klaonička 2, Zemun
e-mail: jakkontrast@gmail.com
kontrastizdavastvo.com
facebook.com/KontrastIzdavastvo
www.glif.rs

FILIP K. DIK

SANJAJU LI ANDROIDI ELEKTRIČNE OVCE?

Preveo s engleskog:
Mladen Jakovljević

KONTRAST
Beograd, 2022.

*Posvećeno Merin Ogasti Bergrad
(10. avgust 1923 – 14. jun 1967)*

*i još snim da poljem hodi,
rosu gazi duha slika,
s pesmom mojom čila lika.*

Jejts

Okland

JUČE JE UGINULA KORNJAČA KOJU JE ISTRAŽIVAČ KAPETAN KUK POKLONIO KRALJU TONGE 1777. GODINE. IMALA JE SKORO 200 GODINA.

ŽIVOTINJA ZVANA TU'IMALILA UGINULA JE NA IMANJU KRALJEVSKOG DVORA U NUKUALOFI, PRESTONICI TONGE.

NAROD TONGE SMATRAO JE OVU ŽIVOTINJU POGLAVARKOM I DODELJENI SU JOJ POSEBNI ČUVARI DA PAZE NA NJU. PRE NEKOLIKO GODINA OSLEPELA JE U POŽARU KOJI JE ZAHVATIO RASTINJE.

RADIO TONGA OBJAVIO JE DA ĆE TU'IMALILIN LEŠ BITI POSLAT OKLANDSKOM MUZEJU NA NOVOM ZELANDU.

Rojters, 1966.

PRIJATAN TALASIĆ ELEKTRICITETA iz automatskog alarma štimera raspoloženja kraj kreveta probudio je Rika Dekarda. Iznenaden – uvek bi bio zatečen nakon iznenadnog buđenja – pridigao se u svom krevetu, ustao u svojoj raznobojnoj pidžami i protegnuo se. Tada, u svom krevetu, njegova supruga Iran otvorila je sive, nevesele oči, trepnula, zatim uzdahnula i ponovo ih zatvorila.

„Podesila si svoj penfild na preslabo”, kazao joj je. „Resetovaću ga pa ćeš se razbuditi i...”

„Dalje ruke od mojih podešavanja.” Glas joj je bio prožet oporom oštrinom. „Ne *želim* da budem budna.”

Seo je kraj nje, nagnuo se i tiho objasnio. „Ako podesiš talas na dovoljnu jačinu, biće ti drago što si budna; u tome je smisao. Opcijom C prelazi se prag i blokira svest, ko što deluje na mene.” Dobronamerno, jer bio je prijateljski raspoložen prema svetu – *njegov* je bio podešen na *D* – potapšao ju je po golom, bledom ramenu.

„Miči tu pandursku ručerdu”, rekla je Iran.

„Nisam ja pandur.” Sada je bio razdražljiv, mada nije bio podesio to raspoloženje.

„Gori si od njih”, kazala je njegova žena, zatvorenih očiju. „Ti si ubica u službi pandura.”

„Nikad u životu nisam ubio ljudsko biće.” Razdražljivost se pojačala; prešla je u otvorenu odbojnost.

Iran je rekla: „Samo te jadne andije.”

„Primetiću da nikad nisi oklevala da troliš novce od nagrada koje donesem kući, na ono što ti već u datom trenutku zao kupi pažnju.” Ustao je, prišao konzoli svog štimera raspoloženja. „Umesto štednje”, kazao je, „da kupimo pravu ovcu, da zamenimo

onu lažnu električnu gore. Obična električna životinja, to je sve što sam zaradio mučeći se da nešto postignem sve ove godine.” Stao je pred konzolu dvoumeći se da li da uključi talamički supresor (koji bi poništio besno raspoloženje) ili talamički stimulator (koji bi ga dovoljno naoštrio da pobjedi u raspravi).

„Ukoliko uneseš”, kazala je Iran, zagledana, otvorenih očiju, „za jači otrov, isto ću uneti i ja. Podesiću na najjače i sve naše prethodne rasprave biće ništa u poređenju sa svadom koju ćeš dobiti. Unesi pa ćeš videti; samo probaj.” Brzo je ustala, jurnula do konzole svojeg štimera raspoloženja, zastala, gledajući ga, iščekujući.

Uzdahnuo je, poražen njenom pretnjom. „Uneću ono što mi je po današnjem rasporedu.” Proverivši raspored, video je da je za 3. januar 1992. predviđen poslovni profesionalni stav. „Ukoliko unesem ono što je po rasporedu”, kazao je oprezno, „hoćeš li i ti?” Čekao je, dovoljno obazriv da se ne obaveže dok se i supruga ne saglasi da učini isto.

„Meni je danas u rasporedu šestočasovno depresivno samooptuživanje”, rekla je Iran.

„Molim? Zašto si to stavila?” To je anuliralo celu svrhu štamera raspoloženja. „Nisam znao da je takvo podešavanje uopšte moguće”, dodao je natmuren.

„Sedela sam ovde jednog popodneva”, kazala je Iran, „i, naravno, uključila sam Razbijača Druželjubitog i njegove Druželjubitve drugare i on je pričao o važnoj vesti koju će saopštiti i onda je krenula ona odvratna reklama, ona što je mrzim; znaš onu, za Mauntibankove olovne suspenzore. Pa sam na minut isključila zvuk. I čula sam zgradu, ovu zgradu; čula sam...” Pokazala je rukom.

„Prazne stanove”, kazao je Rik. Ponekad bi ih čuo noću kad bi trebalo da je već bio zaspao. A opet, u ovo vreme i doba, polupunjena zgrada visoko je vrednovana u pregledu gustine naseljenosti; u delovima koji su pre rata bili predgrađa bilo je potpuno praznih zgrada... ili je bar tako čuo. Pustio je tu informaciju da

ostane glasina; poput većine ljudi, nije mu bilo stalo da je lično proverava.

„U tom trenutku”, rekla je Iran, „kad sam isključila zvuk televizora, bila sam u raspoloženju 382; tek što sam ga podesila. I mada sam svesno čula prazninu, nisam je osećala. Prva reakcija mi je bila zahvalnost što možemo da priuštimo Penfildov štimer raspoloženja. A onda sam uvidela koliko je nezdrav, jer osećam odsustvo života, ne samo u ovoj zgradi nego svuda, a nema reakcije – razumeš? Pretpostavljam da ne. Ali to su ranije smatrali znakom mentalnog oboljenja; zvali su ga 'odsustvo odgovarajućeg afekta'. Zato sam ostavila isključen zvuk televizora, sela sam za štimer raspoloženja i eksperimentisala. I konačno sam našla podešavanje za očajanje.” Njeno natmureno, smeono lice ozarilo se zadovoljstvom, kao da je nešto time postigla. „Pa sam ga predvidela dvaput u mesečnom rasporedu; mislim da je to razumna količina vremena za osećaj beznađa zbog svega, zbog ostanka ovde, na Zemlji, nakon što su svi pametni ljudi emigrirali, zar ne?”

„Ali takvo raspoloženje”, rekao je Rik, „sklona si da ostaneš u njemu, da ne uneseš drugo kojim ćeš izaći iz njega. Takav očaj zbog celokupne stvarnosti hrani sam sebe.”

„Namestim automatsko resetovanje nakon tri sata”, kazala je njegova žena smireno. „Broj 481. Svest o višestrukim prilikama koje mi se otvaraju u budućnosti; nova nada da...”

„Znam za 481”, prekinuo ju je. Tu kombinaciju je uneo mnogo puta; dosta se uzdao u nju. „Čuj”, kazao je, nakon što je seo na svoj krevet i uzeo je za ruke da je privuče sebi, „čak i sa automatskim prekidom, opasno je ulaziti u depresiju, bilo kakvu. Zaboravi to što je u tvom rasporedu, a ja ću zaboraviti ono što je u mom; unecemo oboje 104 i skupa ga iskusiti, a ti ćeš ostati u njemu kad ga kod sebe zamenim uobičajenim poslovnim stavom. Tako ću hteti da skoknem do krova i proverim ovcu, a onda produžim do kancelarije; u međuvremenu, znaću da ne sediš ovde zamišljena i bez televizije.” Pustio je njene vitke, dugačke prste, krenuo prostranim stanom do dnevne sobe, u kojoj se nazirao miris cigareta od sinoć. Tu se sagnuo da uključi TV.

Iz spavaće sobe začuo se Iranin glas. „Ne podnosim TV pre doručka.”

„Unesi 888”, odgovorio je Rik dok se televizor zagreva. „Želja za gledanjem televizije, bez obzira na to šta je na programu.”

„Nije mi sad do unošenja bilo čega”, rekla je Iran.

„Onda unesi 3”, kazao je.

„Ne mogu da podesim opciju koja će mi stimulisati cerebralni korteks da dobijem želju za unošenjem! Ako već neću da podešavam, onda tek neću to da podesim jer ću onda hteti da podesim, a želja za podešavanjem mi je sada najmanje zamisliva pobuda; hoću prosto da sedim ovde na krevetu i zurim u pod.” Glas joj je postao oštar, sa primesom natmurenosti, dok joj se duša stezala, i prestala je da se pokreće dok ju je prekrivala teška, instinktivna, sveprisutna opna velike težine, opna gotovo apsolutne inertnosti.

Pojačao je zvuk televizora i glas Razbijača Druželjubitvog zario se i ispunio sobu. „... Ho-ho, narode. Vreme je za današnju kratku vremensku prognozu. Mungosov satelit kaže da će radioaktivne padavine biti naročito izražene oko podneva, a onda će utihnuti, tako da svi vi koji se uputite...”

Pojavivši se kraj njega, praćena krajem duge prozračne spavaćice, Iran je isključila televizor. „Dobro, predajem se; uneću. Šta god hoćeš da budem; blaženstvo seksualne ekstaze – toliko se loše osećam da ću i to podneti. Nek ide sve dovraga. Zar je bitno?”

„Uneću za oboje”, rekao je Rik i poveo je natrag u spavaću sobu. Tu, za konzolom, uneo je 594: zadovoljstvo priznavanja suprugove nadmoćne mudrosti po svim pitanjima. Na svojoj konzoli uneo je kreativni i svež pristup poslu, mada mu to maltene nije ni bilo potrebno; toliko je već uobičajeno, urođeno, bespogovorno prihvatao Penfildovu veštačku stimulaciju mozga.

Nakon zbrzanog doručka – izgubio je vreme zbog razgovora sa suprugom – popeo se odeven za izlazak, sa sve Ajaksovim modelom Mauntibankovog olovnog suspenzora, na zastakljen

krovni pašnjak na kojem je „pasla” njegova električna ovca. Na kojem je ona, sofisticirani komad hardvera, žvakala uz simulirani osećaj zadovoljstva, obmanjujući tako druge stanare zgrade.

Svakako, neke od njihovih životinja nesumnjivo su bile lažne, sačinjene od elektronike; on, naravno, nikada nije pridavao tome preveliku pažnju, ne više nego što su oni, komšije, pokazivali radoznalost u vezi sa pravom prirodom njegove ovce. Ništa nije nekulturnije od toga. Pitati „Je li vaša ovca prava?” nekulturnije je nego raspitivati se da li bi se zubi, kosa, ili unutrašnji organi nekog građanina na proveru pokazali autentičnim.

Jutarnji vazduh, prezasićen radioaktivnim česticama, siv, zastirući sunce, izbljuvao se oko njega, lepeći mu se za nos; nevoljno je onjušio zadah smrti. Ipak, prejak je to opis, zaključio je dok je išao ka konkretnoj parceli zemlje koja je, uz nepotrebno veliki stan dole, bila u njegovom posedu. Oslabila je snaga zaostavštine Konačnog svetskog rata; oni nesposobni da prežive prašinu pali su u zaborav pre mnogo godina, a prašina je, sada slabija, kao izazov snažnijim preživelim, samo remetila um i genetska svojstva. Uprkos olovnom suspenzoru, prašina je – nesumnjivo – prodirala do njega, donoseći mu, dokle god ne uspe da emigrira, svakodnevnii teret pogane prljavštine. Za sada, mesečni lekarski pregledi potvrđivali su da je regularac: čovek koji može da se razmnožava u okvirima zakonskih granica. Međutim, bilo kojeg narednog meseca, lekari Policijske uprave San Franciska mogli bi utvrditi drugačije na pregledu. Neprekidno, sveprisutna prašina pravila je od regularaca nove posebnjake. Poruka, koja je trenutno išla na posterima, u televizijskim reklamama i državnoj neželjenoj pošti, glasila je: „Emigracija ili degeneracija! Izbor je vaš!” Upravo tako, razmišljao je Rik dok je otvarao kapiju svojeg malog pašnjaka i prilazio električnoj ovci. Ali ne mogu da emigriram, kazao je u sebi. Zbog posla.

Pozdravio ga je vlasnik susednog pašnjaka, komšija Bil Barbur; poput Rika, i on se bio obukao za posao i usput je svratio da proverii svoju životinju.

„Moja je kobila”, izjavio je Barbur, ozaren, „bremenita.” Ru-
kom je pokazao veliku Peršeronku, koja je stajala i zurila prazno
u prostor. „Šta kažeš na to?”

„Kažem da ćeš uskoro imati dva konja”, odgovorio je Rik. Sti-
gao je do svoje ovce; ležala je i preživala, upitnim pogledom prate-
ći je li poneo ovsenih pahuljica. Kobajagi ovca je imala ugrađeno
kolo za ovas; čim bi spazila tu žitaricu, uverljivo bi ustala i lagano
prišla. „Od čega je zatrudnela?”, upitao je Barbura. „Od vetra?”

„Doneo sam najkvalitetniju rasplodnu plazmu dostupnu u
Kaliforniji”, obavestio ga je Barbur. „Preko ličnih kontakata koje
imam u Državnom odboru za uzgoj životinja. Ne sećaš se da je
prošle nedelje ovde bio inspektor da pregleda Džudi? Jedva čeka-
ju njeno ždrebe; nema joj ravne.” Barbur je nežno potapšao kobi-
lu po vratu, a ona je blago nagnula glavu ka njemu.

„Jesi ikad razmišljao da prodaš konja?”, upitao je Rik. Šta bi
dao da ima konja, u stvari, bilo koju životinju. Posedovanje i odr-
žavanje lažnjaka umelo je da demoralise čoveka. A opet, iz dru-
štvene perspektive, moralo je tako, u odsustvu prave stvari. Zato
nije imao drugog izbora nego da nastavi tako. Čak i da njemu li-
čno nije stalo, tu je i njegova supruga, a Iran jeste stalo. I to
veoma.

Barbur je kazao: „Bilo bi nemoralno da prodam konja.”

„Onda prodaj ždrebe. Posedovati dve životinje nemoralnije je
nego nemati nijednu.”

Zbunjen, Barbur je upitao: „Kako to misliš? Mnogi ljudi ima-
ju dve životinje, čak tri, četiri, a Fred Vošborn, vlasnik postro-
jenja za preradu algi u kojem radi moj brat, ima ih čak pet. Nisi
video onaj članak o njegovoj patki u jučerašnjoj *Hronici*? To je
navodno najteža, najveća japanska patka na Zapadnoj obali.” Čo-
veku se zacaklio pogled dok je zamišljao takvu imovinu; polako
je tonuo u trans.

Preturajući po džepovima kaputa, Rik je pronašao primerak
januarskog dodatka *Sidnijevom katalogu životinja i peradi*, već
izgužvan od čestog listanja. Potražio je u indeksu, pronašao
ždrebad (vidi konji, potom.) i odmah našao važeću cenu na

nacionalnom nivou. „Mogu da kupim ždrebe Peršerona od Sidnija za pet hiljada dolara”, kazao je glasno.

„Ne, ne možeš”, uzvratilo je Barbur. „Pogledaj ponovo spisak; napisano je kurzivom. To znači da nemaju nijedno na lageru, ali to bi im bila cena da ih imaju.”

„A recimo”, kazao je Rik, „da ti deset meseci dajem petsto dolara mesečno. Puna kataloška cena.”

Sažaljivo, Barbur je rekao: „Dekarde, ne razumeš se u konje; postoji razlog zašto Sidni nema nijedno ždrebe Peršerona na stanju. Ždrebad Peršerona prosto ne idu iz ruke u ruku – čak ni po kataloškoj ceni. Suviše su retki, čak i oni relativno inferiorniji po kvalitetu.” Nagnuo se preko zajedničke ograde, odmahnuvši. „Imam Džudi već tri godine i za sve to vreme nisam video nijednu tako kvalitetnu Peršeronku. Za nabavku, morao sam da letim do Kanade i lično je dovezem ovamo da se obezbedim od krađe. Nabavi ovakvu životinju bilo gde u Koloradu ili Vajomingu i srediće te da je se dočepaju. Znaš zašto? Jer su pre Konačnog svetskog rata postojale bukvalno stotine...”

„Ali”, prekinuo ga je Rik, „ti da imaš dva konja a ja nijednog, to je protivno čitavoj osnovnoj teologiji i moralnoj strukturi mersezizma.”

„Imaš ovcu; dovraga, možeš pratiti Uspon sam za sebe, i kad uhvatiš dve drške za empatiju pristupaš mu časno. E sad, da nemaš tu matoru ovcu, tu, još bih našao neku logiku u tvojoj tvrdnji. Naravno, da ja imam dve životinje a ti nijednu, doprineo bih tome da ti bude uskraćeno pravo na spajanje sa Merserom. Ali svaka porodica u ovoj zgradi – da vidimo; oko pedeset; jedna na svaka tri stana, po mojoj računici – svako od nas ima nekakvu životinju. Grejvson ima onu kokoš tamo.” Odmahnuo je ka severu. „Ouks i njegova žena imaju onog crvenog kera što laje noću.” Zamislio se. „Mislim da Ed Smit ima mačku u stanu; barem tako kaže, al niko je nikad nije video. Verovatno se samo pretvara.”

Prišavši ovci, Rik se sagnuo pa krenuo da napipava po gustoj beloj vuni – bar je runo bilo pravo – dok nije pronašao ono što je tražio: skriveni kontrolni panel mehanizma. Dok je Barbur

posmatrao, otvorio je poklopac panela, otkrivši ga. „Vidiš?“, rekao je Barburu. „Je l’ ti sad jasno što toliko hoću tvoje ždrebe?“

Nakon kraćeg ćutanja, Barbur je rekao: „Nesrećniče. Je l’ oduvek takva?“

„Ne“, odgovorio je Rik, zatvorivši poklopac panela na svojoj električnoj ovcu; uspravio se, okrenuo i stao gledajući suseda pravo u lice. „Imao sam pravu ovcu, prvobitno. Dao nam ju je ženin otac kad je emigrirao. A onda, pre nekih godinu dana, sećaš se ono kad sam je vodio veterinaru – bio si ovde tog jutra kad sam izašao, zatekao je na boku i nisam mogao da je podignem.“

„Digao si je na noge“, rekao je Barbur, prisećajući se i klimajući potvrdno. „Aha, uspeo si da je dignješ, al’ je onda ponovo pala nakon što je hodala minut ili dva.“

Rik je kazao: „Ovce oboljevaju od čudnih bolesti. Drugim rečima, ovce oboljevaju od brojnih bolesti, ali simptomi su uvek isti; ovca ne može da ustane i ne može se videti koliko je ozbiljno, je li uganula nogu ili umire od tetanusa. Moja je od toga uginula: tetanus.“

„Ovde gore?“, upitao je Barbur. „Na krovu?“

„Seno“, objasnio je Rik. „Jednom nisam skinuo svu žicu sa bale; ostao je komad i onda se Gručo – tako sam ga tada zvao – povredio i tako dobio tetanus. Odveo sam ga veterinaru i uginuo je, a ja sam razmišljao o tome, pa na kraju nazvao jednu od onih radionica koje prave veštačke životinje i pokazao sam im Gručovu fotografiju. Napravili su ovo.“ Pokazao je na imitaciju životinje koja je polako legala, još uvek pažljivo iščekujući bilo kakav nagoveštaj da ima ovsa. „Vrhunski odrađen posao. A ja brizi o njoj posvećujem vremena i pažnje koliko i dok je bila prava. Ali...“ Slegnuo je ramenima.

„Nije isto“, dovršio je rečenicu Barbur.

„Skoro. Osećaš se isto dok to radiš; moraš da motriš na nju onoliko koliko si motrio dok je bila stvarno živa. Jer se pokvare i onda svi u zgradi znaju. Šest puta sam je nosio na servis, uglavnom sitni kvarovi, ali da ih je iko video – na primer, jednom se

zvučna traka prekinula, ili već nekako zeznula, pa nije prestajala da bleji – prepoznao bi da je to *mehanički kvar*.” Dodao je: „Servisni kamion je, naravno, obeležen kao ‘već neka životinjska bolnica’. A vozač je odeven kao veterinar, sav u belom.” Iznenada je pogledao na sat, svestan da vreme prolazi. „Moram na posao”, rekao je Barburu. „Vidimo se večeras.”

Dok je išao ka autu, Barbur je brzo doviknuo. „Ovaj, neću ništa reći nikom ovde u zgradi.”

Zastavši, Rik mu je zahvalio pogledom. Ali onda ga je po ramenu potapšao deo očaja o kojem je Iran govorila, pa je kazao: „Ne znam; možda i nije bitno.”

„Ali gledaće te sa visine. Ne svi, al’ neki hoće. Znaš kakvi su ljudi kad neko ne brine o životinji; smatraju to nemoralnim i antiempatijским. Znaš, tehnički to nije zločin kao nakon Konačnog svetskog rata, ali taj osećaj je još uvek prisutan.”

„Bože”, rekao je Rik uzaludno, pa odmahnuo praznim rukama. „Ja *želim* da imam životinju; trudim se da kupim neku. Ali s mojom platom, koju imaju gradski službenici...” Kad bi mi se, pomislio je, ponovo posrećilo na poslu. Ko pre dve godine kad sam uspeo da spakujem četiri andija u mesec dana. Da sam tada znao, razmišljao je, da će Gručo uginuti... ali to je bilo pre tetanusa. Pre pet centimetara dugačkog komada žice za baliranje nalik hipodermičkoj igli.

„Mogao bi da kupiš mačku”, predložio je Barbur. „Mačke su jeftine; pogledaj u *Sidnijevom katalogu*.”

Rik je tiho rekao: „Neću domaćeg ljubimca. Hoću ono što sam prvobitno imao, veliku životinju. Ovcu ili, ako dođem do para, kravu ili junca, ili ono što ti imaš, konja.” Bila bi dovoljna nagrada za pet povučenih andija, uvideo je. Hiljadu dolara po komadu, kao dodatak na platu. Onda bih negde mogao naći, od nekoga, ono što želim. Čak i ako je stavka u *Sidnijevim životinjama i peradi* ispisana kurzivom. Pet hiljada dolara – ali, razmišljao je, prvo pet andija s neke od kolonizovanih planeta treba da nađu put do Zemlje; to je van moje kontrole, ne mogu naterati njih pet

da dođu, a čak i da mogu, postoje drugi lovci na glave pri drugim policijskim agencijama širom sveta. Andiji bi, konkretno, morali da borave u severnoj Kaliforniji, a viši lovac na glave u ovom području, Dejv Holden, morao bi da umre, ili da se povuče u penziju.

„Kupi cvrčka”, predložio je šaljivo Barbur. „Ili miša. Hej, za dvadeset pet kinti možeš kupiti potpuno odraslog miša.”

Rik je kazao: „Kobila ti može uginuti, ko što je Gručo uginuo, bez najave. Kad se vratiš sa posla večeras mogao bi je zateći na leđima, s nogama u vazduhu, poput bube. Poput, ko što reče, cvrčka.” Udaljio se, sa ključem od auta u ruci.

„Izvini ako sam te uvredio”, nervozno je rekao Barbur.

Bez reči, Rik Dekard je povukao vrata svog letećeg auta. Više nije imao šta da kaže komšiji; razmišljao je o poslu, o danu koji sledi.